

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-120>

УДК 2964

Олійник Т.І., Зайцева К.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто сутність та комплексність питання щодо формування системи управління витратами (далі – СУВ) підприємства при постійно змінному середовищі в умовах сучасного ринку. Розглянуто особливості витрат підприємства, як економічної категорії. Визначено недоліки наявних систем управління витратами. Визначено взаємозв'язок елементів системи управління витратами з функціями. Створення необхідних норм для ефективного функціонування системи управління витратами підприємства. Виявлені основні принципи управління витратами за умови застосування системного підходу. Зроблено висновки про те, що система управління витратами повинна працювати в комплексному режимі, забезпечуючи взаємозалежне вирішення поставлених задач.

Ключові слова: система, витрати, управління, механізм, підприємництво, СУВ, зниження витрат.

Oleinik Tatiana, Zaitseva Kseniia

Dnipro Oles Honchar National University

ENTERPRISE COST MANAGEMENT SYSTEM

Summary. The article deals with the essence and complexity of the question of formation of the enterprise cost management system in the changing environment in today's market. The essence of cost management at domestic enterprises is considered, the interrelation of elements of the cost management system with management functions and the basic principles of cost management under the condition of applying the system approach are determined. The basic principles of formation of enterprise cost management system are defined. The main advantages of using an improved cost management system and its implementation are identified. The features of costs of the enterprise as an economic category are considered. The rational use of all types of resources in the enterprise and the productivity of the production process were determined. The main methods of increase of efficiency of activity of business are considered, namely optimization of all resource costs, introduction of economic capacities, employment of labor personnel, performance of production services with the planned volume of sold products, in accordance with the present market requirements. The peculiarities of optimization of the cost management system to achieve high economic result are determined, as well as the basic methods of cost reduction and saving of resources are determined. The disadvantages of the existing cost management systems are identified. The relationship of the elements of the cost management system with the functions is determined. The requirements that are put to the management system in order to improve its efficiency are also considered. The main factors of cost reduction, is intensification of production, are presented. Alternative actions and variants of individual approaches for management decision making are identified. Establishment of necessary norms for effective functioning of enterprise cost management system. The basic principles of cost management have been identified provided the system approach has been applied. It is concluded that the cost management system should work in a complex mode, providing interdependent solution of the tasks.

Keywords: system, costs, management, mechanism, entrepreneurship, CMS, cost reduction.

Постановка проблеми. У сучасних умовах конкурентної боротьби кожне підприємство зацікавлене в стрімкому розвитку. Для досягнення цієї мети підприємства змушені шукати шляхи підвищення ефективності діяльності. Продуктивність виробничого процесу залежить від раціонального використання всіх видів ресурсів. В сучасному світі існує необхідність оптимізувати систему управління витратами для ефективної діяльності підприємства. Тим самим, створюючи нову, гнучку структуру управління, яка має ряд вже удосконалених наукових підходів. Також, у процесі формування ефективної системи управління витратами важливим аспектом являється зниження витрат та фактори економії ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні методи формування системи управління витратами та особливості структури цієї системи цікавлять багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, а саме: І. Бланк, І. Бойчик, Н. Гаршука, В. Гордановська, М. Грешак, В. Данилко, М. Дубніна, К.Ф. Лученко, А. Костякова, Н. Міценко, А. Наливайко, А. Пилипенко, Н. Радіонова, Ю. Цал-Цалко, А. Ясінська та інші [1–4; 6–8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На жаль, велика частина вивчених аспектів системи управління витратами базується на окремих елементах дослідження, що не дає можливість розглянути дане питання комплексно.

Метою статті є виявлення теоретичних аспектів системи управління витратами та розробка відповідних рекомендацій до СУВ.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукові дослідження можна стверджувати, що витрати – це вартість виробничих ресурсів, які необхідні для здійснення господарської діяльності підприємства.

Для того щоб обрати вдалий метод системи управління витратами, слід звернути увагу на обрану концепцію, а також на можливості застосування необхідних функцій при врахуванні галузевої належності.

Головна складова наукових методів базується на застосуванні різноманітних способів та засобів за допомогою яких можна отримати дані про витрати чи спрогнозувати та отримати очікуваний результат.

Основними інструментами для системи управління витратами є метод обліку витрат та метод калькулювання собівартості продукції. Перший метод відповідає за принципи виникнення витрат та їх формування, а другий за собівартість продукції.

Вибір метода залежить від ряду причин, в першу чергу, від правдивості фінансової інформації, яка відображає обрану систему обліку витрат. А основною ціллю являється ефективне управління фінансовим результатом та економічне визначення цін на продукцію.

Деякі науковці в даній сфері, управління витратами розглядають, як динамічний, інтегрований управлінський процес дій, метою якого являється отримання високо ефективного результату діяльності підприємства. Даний підхід заснований безпосередньо не на економії витрат, а на принципі забезпечення ефективності витрат. Іншими словами, одержання прибутку, яке виправдовує дійсні витрати. Тож головною метою управління витратами є зниження рівня потенційно неефективних витрат.

В економічному середовищі управління витратами ґрунтуються на функціях, які виконує система управління витратами. Однак в наявних СУВ існує ряд недоліків.

Для ефективного функціонування СУВ необхідно забезпечити:

- відповідальність окремих центрів з питань витрачання ресурсів;
- прогнозування обсягів додаткових фінансових ресурсів;
- високоефективну віддачу від використання ресурсів.

Система управління витрат, як економічна категорія, має ряд особливостей. Передусім, це динамізм витрат, постійні рухи та зміни. У ринковому середовищі постійно змінюється собівартість продукції її ціна залежить від постійних змін витрат на сировину, матеріали, паливо, енергію, оплату праці, амортизацію та інше. У статистичних даних витрати розглядаються умовно та без трактування в реальному житті.

Також важливим аспектом є те, що витрати потребують впровадження різноманітних методів та прийомів при управлінні цими витратами, що ускладнює процес обрання кращого метода виміру та обліку витрат.

У виробничому процесі витрати мають особливість суперечливо впливати на економічний результат.

Одним з найважливіших факторів зниження витрат є інтенсифікація виробництва, яка відображає закономірності розвитку підприємства. Технічні заходи щодо удосконалення виробничого процесу, а також впровадження новітніх технологій та використання якісної сировини та матеріалів.

До інтенсифікації можна віднести:

- залучення інновацій у сфері технічного обладнання;
- впровадження автоматизації та механізації діяльності підприємства;
- удосконалення апарату управління;
- удосконалення системи використання трудових ресурсів;
- зниження витрат на транспортні послуги;

- зниження матеріаломісткості продукції;
- зниження трудомісткості продукції;
- впровадження безвідходних технологій виробництва.

Зважаючи на вище перераховані особливості можна наголосити на необхідності відповідності ряду вимог щодо формування системи управління витратами. В залежності від практичної діяльності підприємства слід підібрати відповідні принципи.

Найважній взаємозв'язок між ефективністю функціонування підприємства та витратами, створює необхідність органічної інтегрованості управління витратами з іншими елементами цілісної системи управління.

Однак, управлінські рішення які були прийняті в попередній період не завжди можуть бути такими ж ефективними на поточний період чи на наступних етапах виробництва. Цей фактор пов'язаний з точки зору економічної категорії, при змінах внутрішнього та зовнішнього функціонування.

Затим СУВ повинна відповідати постійним змінам зовнішнього середовища, принципам формування власних ресурсів, темпів економічного розвитку, формам організаційної діяльності підприємства та фінансового становища та інше.

Таким чином, для впровадження конкретного рішення у сфері управління витратами, необхідно врахувати альтернативні можливості дій та варіанти окремих підходів для введення управлінських рішень. В цьому випадку впровадженні рішення не повинні суперечити головним мотивам та стратегічним напрямкам діяльності установи. Тому що, це загрожує раціональності та ефективності реалізації ресурсів на певних етапах діяльності підприємства.

Функціональна реалізація управління витратами проходить через управлінський цикл: прогнозування, планування, організацію, координацію та регулювання, активізацію, стимулювання виконання, облік та аналіз [5].

Завдяки налагодженій роботі всіх функцій управління, ці взаємопов'язані підсистеми умовно можна поділити на керуючу (суб'єкт управління) та керовану (об'єкт управління). Суб'єктами управління витратами виступають фахівці, тобто керівники, менеджери, спеціалісти, які безпосередньо беруть участь у реалізації певних функцій або елементів управління витратами, а об'єктом управління є виробництво, реалізація продукції [4, с. 216].

Будь-яке управління об'єктом передбачає обов'язкове виконання певних функцій, а саме: розробку та реалізацію рішення чи ідей, а також контроль за її втілення.

Саме виконання вищеперерахованих функцій забезпечує цикл впливу управляючої системи на підсистему управління.

Будь-яка система основана на взаємопов'язаних елементах, цілей та методів, тим самим утворюючи певну структуру. Саме такою структурою являється системний підхід щодо управління витратами. Метою цього підходу є цілеспрямоване формування та використання витрат для підвищення ефективності функціонування підприємства.

Головною функцією СУВ, вважається планування, тому, що цей аспект враховує розмір ви-

трат для обсягу виробництва та збуту реалізованої продукції в плановому періоді. В процесі планування витрат необхідно виявити резерви їх зниження та визначити очікуваний обсяг ресурсних витрат.

Другим елементом у функціональній системі управління витратами, по мірі значущості, являється прогнозування. Цей елемент відповідає за надання відносно точної оцінки розміру витрат. Головна мета прогнозування – це оптимальне співвідношення витрат та результатів. Такий спосіб розрахунків дає шанс прослідкувати та оцінити можливі допустимі витрати в цілому, так й на окремих стадіях життєвого циклу на перспективу, визначення найкращої структури сумарних витрат та максимально можливих економічних результатів.

Організаційна функція встановлює підходи щодо здійснення управління витратами, іншими словами, ця функція відповідає за чинники, терміни, способи передавання оперативної інформації за місцями виникнення затрат чи відповідними центрами.

Координація та регулювання визначають можливу похибку між фактичними затратами та запланованими. Якщо існує реальне відхилення від запланованих показників, то підприємство негайно вживає заходи, щодо їх ліквідації. Вчасне втручання в виробничий процес гарантує підприємству уникнути зриву та відновити виконання запланованого економічного результату.

Активізація та стимулювання – це підхід, який заснований на мотивації персоналу дотримуватися встановлених планів, при цьому шукаючи можливі шляхи економічного використання ресурсів. На практиці, підприємства використовують, як і матеріальні, так й моральні методи мотивації.

Функція обліку витрат зосереджена на ідентифікації витрачання ресурсів під час виробничої діяльності. Зазвичай, облік упорядкований економічними елементами витрат, за статтями калькуляції, за місцями виникнення витрат та центрами відповідальності.

Загальний аналіз витрат дає можливість оцінити ефективність використання всіх ресурсів та розширити горизонти подальших перспективних дій в напрямку ефективного використання ресурсів.

Список літератури:

1. Бланк І.О. Управління фінансовими ресурсами : навч. посібник. Київ : Омега, 2001. 768 с.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посібник. Київ : Атіка, 2006. 527 с.
3. Гордановська В.П. Зниження собівартості продукції в умовах інтенсифікації виробництва : монографія. Київ : Техніка, 1990. 117 с.
4. Данилко В.К., Кушніренко О.М., Марченко К.С. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.
5. Лойко Д.М., Смоляр Р.А. Організація витрат промислового підприємства. *Перспективи розвитку України в умовах глобальної кризи* : збірник матеріалів міжн. наук.-практ. Інтернет-конференції (13-14 червня 2013 р.).
6. Пилипенко А.А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : навч. посібник. Харків : ХНЕУ, 2007. 276 с.
7. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства : навч. посібник. Київ : ЦУП, 2002. 656 с.
8. Ясінська А.І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах. *Національний університет «Львівська політехніка». Серія «Економіка». 2007. № 594. С. 358.*

References:

1. Blank, I.O. (2001). *Upravlinnya finansovy resursamy* [Management of financial resources]. Kyiv: Omega, 786 p. (in Ukrainian)
2. Boichyk, I.M. (2006). *Ekonomika pidpryemstva* [Business economics]. Kyiv: Atika, 527 p. (in Ukrainian)

Управління витратами – це механізм сконцентрований на вивченні витрат, як економічного явища [8, с. 358]. Тому, для ефективного управління слід розуміти природу змін та принципи функціонування витрат. Маючи знання в цій сфері, обрати найкраще рішення стає найбільш можливим. Прийняття управлінських рішень безпосередньо відображається на фінансовій складовій підприємства. Тим самим спричиняючи відповідну оцінку прийняття певного рішення на відповідність поставленим завданням. У тому разі, якщо результат являється невідповідним, встає питання про зміну обраного методу на більш ефективний, з точки зору окупності витрат підприємства. Отримані результати дають можливість розробити заходи щодо удосконалення системи управління витратами в цілому на підприємстві.

Висновки з даного дослідження та перспективи. Управління витратами є вагомим складовою цілісної управлінської системи, тому існує необхідність детального вивчення специфіки витрат та взаємодоповнюючих компонентів, як дохід та прибуток. При сучасних мінливих умовах присутній взаємозв'язок між управлінням витратами та витратами цілеспрямовано впливає на ряд змін у поведінці, складі та структурі витрат.

Головною метою функціонування системи управління витратами є підвищення ефективності господарської діяльності. Основою цього процесу слугує оптимізація всіх ресурсних витрат, введення господарських потужностей, зайнятість трудового персоналу, виконання виробничих послуг зі запланованим обсягом реалізованої продукції, відповідно присутнім вимогам ринку.

Тільки системний підхід до управління витратами гарантує ефективний економічний результат, тому що СУВ повинна впроваджуватися на комплексній основі, даючи можливість вирішувати поставлені завдання. В даній ситуації, необхідно наголосити на функціональних обов'язках персоналу, кожний співробітник несе відповідальність за виконання певних функцій при цьому забезпечуючи раціональне використання коштів. Тим саме створюючи успішну функціональну платформу для продуктивної діяльності підприємства.

3. Hordanovska, V.P. (1990). Znyzhennia sobivartosti produktsii v umovakh intensyfikatsii vyrobnytstva [Reduction of production cost in conditions of production intensification]. Kyiv: Tekhnika, 117 p. (in Ukrainian)
4. Danylko, V.K., Kushnirenko, O.M., & Marchenko, K.S. (2012). Upravlinnia vytratamy [Cost Management]. Kyiv: Karavela, 216 p. (in Ukrainian)
5. Loiko, D.M., & Smoliar, R.A. (2013). Orhanizatsiia vytrat promysloвого pidpriemstva [Organization of expenses of industrial enterprise]. Proceedings of the *Perspektyvy rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalnoi kryzy (Chervnia 13–14)*. (in Ukrainian)
6. Pylypenko, A.A. (2007). Orhanizatsiia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia stratehichnoho rozvytku pidpriemstva [Organization of accounting and analytical support of strategic development of the enterprise]. Kharkiv: KhNEU, 276 p. (in Ukrainian)
7. Tsal-Tsalko, Yu.S. (2002). Vytraty pidpriemstva [Costs of the enterprise]. Kyiv: TsUP, 656 p. (in Ukrainian)
8. Yasinska, A.I. (2007). Sutnist upravlinnia vytratamy na vitchyznianskykh pidpriemstvakh [The essence of cost management at domestic enterprises]. *Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika». Seriya «Ekonomika»*, no. 594, 358 p. (in Ukrainian)